

Asia: VN/32242/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen varautumista tukevien toimivaltuuksien tarkistamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto hallituksen esitysluonnokseen Rajavartiolaitoksen varautumista tukevien toimivaltuuksien tarkistamiseksi

Tornion kaupunki on perehtynyt hallituksen esitysluonnokseen, jossa ehdotetaan Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamista erityisesti Schengen-alueen sisärajoilla ja merialueilla. Esityksen tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen tilannekuvaa sisärajoilla sekä vähentää tarvetta sisärajavalvonnan väliaikaiselle palauttamiselle.

Tornion kaupunki kiinnittää huomiota erityisesti esityksen mukaiseen uuteen 28 b §:ään (Toimivaltuudet sisärajoilla), jonka mukaan rajavartiomiehellä olisi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi oikeus Schengen-alueen sisärajoilla ja niiden läheisyydessä ilman rikosepäilyä muun muassa ottaa haltuun asiakirjoja, tavaroita ja kulkuneuvoja, suorittaa henkilöntarkastuksia sekä ottaa henkilöstä kuva.

Henkilöiden vapaa liikkuvuus ja perusoikeudet

Tornion kaupunki korostaa, että Tornion alueella ja Tornionjokilaaksossa henkilöiden vapaa liikkuvuus on keskeinen ja arkielämässä välittömästi vaikuttava Euroopan unionin perusoikeus. Henkilöiden vapaa liikkuvuus perustuu Euroopan unionin kansalaisuuteen (SEUT 21 artikla) ja Schengen-säännöstöön, ja se muodostaa olennaisen osan unionin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta (SEU 3 artiklan 2 kohta).

Sisärajoilla tapahtuvan viranomaistoiminnan tulee olla poikkeuksellista, tarkkarajaista ja oikeasuhtaista, jotta se ei tosiasiallisesti muodostu sisärajavalvonnaksi eikä heikennä henkilöiden vapaata liikkuvuutta tai muita perustuslaissa ja EU-oikeudessa turvattuja perusoikeuksia.

Toimivallan laajentamisen arviointi

Tornion kaupunki katsoo, että sisärajoilla toimivaltuisten viranomaisten – erityisesti poliisin ja Tullin – nykyinen toimivaltajärjestelmä on vakiintunut, toimiva ja tarkoituksenmukainen. Kaupunki ei pidä perusteltuna viranomaistoimivallan päällekkäisyyden laajentamista sisärajoilla tilanteessa, jossa voimassa oleva lainsäädäntö jo mahdollistaa tehokkaan viranomaisyhteistyön ja rajaturvallisuuden ylläpitämisen.

Esityksessä ehdotettu Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentaminen sisärajoille merkitsisi käytännössä uuden, rajaturvallisuustehtäviin erikoistuneen viranomaisen tarkastustoimivallan ulottamista alueelle, joka Schengen-järjestelmän lähtökohdan mukaan on vapaa rajatarkastuksista. Kaupunki katsoo, että tämä muutos on omiaan hämärtämään sisärajojen ja ulkorajojen välistä oikeudellista eroa.

Perusoikeuksien suoja ja oikeasuhtaisuus

Vaikka 28 b §:ssä tarkoitetut toimivaltuudet on sidottu pakkokeinolain menettelysäännöksiin, Tornion kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että toimivaltuuksien käyttö ei edellyttäisi rikosepäilyä. Ilman rikosepäilyä tapahtuvat henkilöntarkastukset, asiakirjojen haltuunotot ja muut puuttuvat toimenpiteet sisärajoilla merkitsevät olennaista muutosta perusoikeuksien ja viranomaistoimivallan väliseen tasapainoon.

Kaupunki katsoo, että tällaiset toimivaltuudet ovat lähtökohtaisesti poikkeuksellisia ja edellyttävät erityisen täsmällistä ja tarkkarajaista sääntelyä sekä selkeää välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusarviointia.

Sääntelyn täsmällisyys

Tornion kaupunki pitää ongelmallisena, että lakiehdotuksessa käytettyä käsitettä ”Schengen-alueen sisärajoilla ja niiden läheisyydessä” ei ole määritelty tarkemmin. Perusoikeuksiin puuttuvan sääntelyn tulee olla täsmällistä, ennakoitavaa ja kansalaiselle ymmärrettävää. Epämääräinen alueellinen määrittely voi johtaa laajaan ja ennakoimattomaan toimivallan käyttöön, mikä ei ole sopusoinnussa perustuslain vaatimusten kanssa.

Johtopäätös

Edellä esitetyillä perusteilla Tornion kaupunki katsoo, että voimassa oleva lainsäädäntö tarjoaa riittävät ja toimivat keinot sisärajoitettujen ylläpitämiseksi. Kaupunki pitää ehdotettua Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamista sisärajoille tarpeettomana ja perusoikeuksien suojan kannalta ongelmallisena, eikä kannata esitystä esitetyssä muodossa.

Kujala Jukka
Tornion kaupunki